

HACI BEKTAŐI VELİ KİMDİR VE ESERLERİ :

Mutasavvıf (D. 1210?, Niőabur - Ö. 1270, Sulucahöyük - Hacibektaş / Kırőehir). Tam adı Seyyid Muhammed bin İbrahim Ata olup, ölümünden sonra Hacı Bektaş-ı Veli diye anılmaya başladı. Diyar-ı Rum (Anadolu)'un büyük evliyasındandır. İlk bilgilerini Ahmet Yesevi'nin halifelerinden olan Őeyh Lokman-ı Perende'den aldı. Muhtemelen Cengiz Han istilası nedeniyle kardeŐi MenteŐ'le birlikte Horasan'dan gelerek Anadolu'da önce Amasya, Kırőehir ve Kayseri'ye, sonra da Sulucahöyük (Hacibektaş)'e yerleŐti. Öteki Türkmen Őeyhleri gibi Hacı Bektaş'ın da kendisine bağlı bir aŐiretle birlikte Yesevilik ve Kalenderilik'in karıŐımından oluŐan Haydarilik tarikatının bir mensubu olarak Anadolu'ya geldiği tahmin edilmektedir. Hacı Bektaş, Anadolu'da yeni bir tasavvufi çevreye girmiŐti. Bacıyân-ı Rûm (Anadolu'da Bir Kadın KuruluŐu)'dan olduğu söylenen Hatun Ana'yı kendine evlat edinmiŐti.

Hacı Bektaş-ı Veli, Ahmet Yesevî'nin ya da onun halifesi Lokman Perende'nin müridi, Mevlâna ile Yunus Emre'nin çağdaŐıdır. Anadolu Selçuklularına baŐ kaldırarak idam edilen (1240) Őîi-batınî inançlara sahip olan Baba İŐhak ile iliŐkiler kurduğu da bilinmektedir. Baba İŐhak'ın idamından sonra onun müritleri Hacı Bektaş'ın çevresinde toplanmıŐtır. O devirde sayıları yüksek olan Őîi-batınî kesiminin Anadolu'da tutunmak için Sünniler tarafından saygı gören birisinin çevresinde toplanma ihtiyacında oldukları ve Hacı Bektaş'ı seŐtikleri düşünölmektedir. Hacı Bektaş'a yakın olan Abdal Murat, Abdal Musa, Koyun Baba, Geyikli Baba gibi kimi sofilerin Sünnî akideye (İslamın inanç esaslarının tümüne) uygun eserlerde saygın kiŐiler olarak kaydedildiği göröölür. Eflaki'nin *Menakıbü'l-Ârifin* adlı eserinde de Hacı Bektaş'tan saygıyla söz edilir. *eŐ-Őekaik-i en-Numaniye* ve *Nefahat* gibi eserlerde Sünnî bir veli olarak tanıtılır.

Hacı Bektaş-ı Veli hakkında; Sulucakarahöyük'teki toplumun içinde bir Türkmen Şeyhi olarak mürŐitlik (yol göstericilik) görevini sürdürdüğü, zaman zaman, bugün bir ziyaret yeri olan mağarada inzivaya çekilen, kimi kez ise köyün hayvanlarını otlatmak gibi günlük iŐlerle uėraŐan biri olduğu yolunda menkıbeler çoktur. " *Vilayetname*"ye göre de Ürgüp yöresindeki Hıristiyanlarla sıkı iliŐkiler geliŐtirerek onların İslâmiyet'i kabul etmelerine zemin hazırladı. Őamanist olan Moğolların Müslöman olmaları için de halifelerini Anadolu'nun her köŐesine gönderirdi. Anadolu'daki Müslöman ve gayrimöslim topluluklar arasında bir yakınlaŐma ortamının doğmasına önemli katkılarda bulundu.

Bu sırada Anadolu'da dinsel, ekonomik, askeri ve toplumsal bir kuruluŐ olan ve kendisinin de bağlı olduğu Ahilik ile büyük hizmetler yapan Hacı Bektaş-ı Veli ve öğrencileri, Osmanlı sultanları tarafından da sevildi ve saygı gördü. O sıralarda kuruluŐ döneminde olan Osmanlı Devleti'nin sağlam temeller üzerine oturmasında büyük hizmetleri olduğu kimi kaynaklarda belirtilir. Sultan Orhan zamanında oluŐturulan "Yeniçeri Ordusu"na dua ederek, askerlerin sırtlarını sıvazladı. Böylece Hacı Bektaş-ı

Veli'yi kendilerine manevi pir olarak kabul eden Yeniçeri Ordusu, manevi yaşamını ve disiplinini ona bağladı. Hacı Bektaş-ı Veli, yüzyıllarca Yeniçeriliğin piri, üstadı ve manevi koruyucusu olarak bilindi. Bu bağlılık ve yakınlık, Yeniçerilerin barış zamanındaki talimleri ve savaşlardaki gayret ve kahramanlıklarında çok olumlu sonuçlar verdi. Bütün bunlar, halk ile Yeniçeriler arasındaki yakınlığı kuvvetlendirdi. Yeniçerilerin, dervişler gibi cihat arzusuyla dolu ve görülmemiş derecede kahraman ve fedakâr oluşlarında, bu durum olumlu etkiler gösterdi.

Hacı Bektaş, yine "*Vilayetname*"ye göre henüz çok küçükken, Kutbüddin Haydar'ı tutsak edildiği Bedehşan ilindeki düşmanların elinden kurtardıktan sonra Anadolu'yu irşad etmeye geldi. Mekke'ye gidip hacı olduktan sonra Necef ve Kerbela'yı ziyaret ederek tekrar Anadolu'ya döndü. Çepni oymağına mensup konargöçer birkaç evin kışlığı durumundaki Sulucakarahöyük'te bugünkü dergâhının bulunduğu yere ilk inziva yeri olan Kızılca Halvet'i yaptı ve mürit edinmeye başladı. Birçok halife yetiştirerek ölümünden az önce her birine icazetname (yeterlilik, diploma) verdiği söylenen Hacı Bektaş'ın kerametler göstererek öldüğü söylentileri de vardır. Türbesi, ölümünden sonra Hacıbektaş adını alan Nevşehir'in ilçesindedir. Bu ilçede her yılın Ağustos ayında anısına düzenlenen törenler içinde şiir ve öykü yarışmaları yapılmaktadır.

Hacı Bektaş'ın ölümünden sonra, Hacı Bektaş-ı Veli tekkesinin şeyhi olan Abdal Musa, Orhan Gazi'nin fetihlerine katılarak, onunla birlikte savaşmış ve Osmanlı gazilerine şeyhinin menkıbelerini anlatarak onu tanıtmış. Bu süreç içinde Hacı Bektaş'ın menkıbeleştiği ve efsanevi bir kahraman haline geldiği düşünülmektedir

Hacı Bektaş'ın yazdığı ya da kendisine mal edilmiş olan halk şiiri formlarındaki şiirleri Alevi-Bektaşî edebiyatının belli başlı kaynaklarından. Arapça olarak yazılan "*Makalât*" adlı eseri, yeni katılanlar için bir el kitabı niteliği taşır ve Sünnî mutasavvıfların eserlerinden farklı fikirler içermez.

"Hacı Bektaş-ı Veli gerçekten bir yol gösterici ve yenilikçidir. 'Eline, beline, diline dikkat et' görüşüyle insanlığın yükseleceği inancını taşır. El, paradır. Onu her şeyden üstün tutanlar insanlıklarını kaybederler. Bel, şehvî arzulardır. Dil de sözler ve davranışlardır. Halkın büyük coşkunlukla söylediği, kendisine mal edilen şiirleri dışında, tasavvuf yollarını gösteren en önemli eseri Arapça Makalât'tır."(Seyit Kemal Karaalioğlu).

ESERLERİ:

Makalât (Çev. ve yay. haz. Esad Coşan, 1987), *Kitabü'l-Fevaid*, *Nesayih-i Hacı Veli*, *Risale*, *Tefsir-i Fatiha*, *Şathiye*, *Şerh-i Besmele*.

KAYNAKÇA: Abdülbaki Gölpınarlı / Velâyetnâme-Menâkıb-ı Hacı Bektaş Veli (1958), Behnan Şapolyo / Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi (1964), Rüştü Şardağ / Her Yönü ile Hacı Bektaş-ı Veli (1989), İsmet Zeki Eyuboğlu / Hacı Bektaş Veli (1989), Fuat Köprülü / Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar (1993), Ahmet Yaşar Ocak / "Hacı Bektaş-ı Veli" (TDV İslâm Ansiklopedisi, c.14, 1996), Behçet Necatigil / Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (18. bas. 1999), TDOE – TDE Ansiklopedisi 2 (2002), İhsan Işık / Ünlü Fikir ve Kültür Adamları (Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi, C. 3, 2013) - Encyclopedia of Turkey's Famous People (2013).

